

"Folkeflertallet" og klassekampen

Taler

Edvard Bull

Dato

14 mars 1930

Sted

Oslo

Omstendigheter

Arbeiderpartiets landsmøte. Innledning til debatt om nytt prinsippprogram

- 1 Programforslaget er jo blitt så vel gjennomarbeidet og gjennomdiskutert i foreningene, at jeg skal ikke innlate mig på alle de betraktninger som det kunde gi anledning til.
- 5 Før vi går på selve saken, vilde jeg gjerne minne med et par ord om hvordan det program som gjelder idag blev til.

På den store samlingskongress var vi jo avskåret fra en virkelig behandling av programmet. Slik som det var blitt til i forhandlingskomiteen, var det en given sak at kongressen ikke kunde gjøre annet enn å strø sand på; det blev, kan man si, forelagt oss som et diktatorisk forlangende. Men det er selvsagt ikke bra å ha et program som ikke er ordentlig behandlet. Dessuten gjaldt det å finne et program som det var enighet om. Men da det var viktige spørsmål som det ikke var enighet om, blev uttrykkene valgt så rummelige at de kunde fortolkes på forskjellig måte. Derfor er det meget langt fra at vårt program er klart og tydelig. Det spørsmål reiste sig da om vi ikke nu burde få et tydelig program, som sa hva partiet mente om viktige og vesentlige spørsmål.

Det er hendt et par ting siden samlingen som peker på nødvendigheten av en sådan utbedring og tydeliggjørelse av programmet. Ved den store valgseier vi hadde i 1927, drev det inn blant vår velgermasse en hel del nye elementer som ikke har den organisasjonsmessige trening som den egentlige arbeiderklasse har. Det er all grunn til å glede sig og være takknemlig fordi vi har fått dette tilsig. Men vi må også passe på at partiet ikke taper sitt preg av å være arbeiderklassens parti - at det ikke glir ut fra å være et klasseparti til å bli et folkeparti i den forstand at vi gir slipp på de gamle, sikre linjene. Jeg tror derfor at det idag er nødvendigere enn noensinne å få et helt klart og tydelig program.

30 Man kan si at man burde da ha skrevet et helt nytt program og ikke nøiet sig med å flikke på det vi har, fordi det er en rekke dyptgående spørsmål som det overhodet ikke er pekt på. Vi vet jo at programmet som blev vedtatt på samlingskongressen, er bygget op om forholdene i Norge. I virkeligheten er den internasjonale side av saken slett ikke berørt. Men hvis vi skulde gå inn på den
35 og søke å forme vår opfatning i programmessige ord, står vi overfor svære vanskeligheter. Vi møter her straks krisen mellom de to internasjonaler. Ingen av disse tilfredsstiller oss. Og det blir da innlysende at det er for tidlig nu å ta op stillingen på dette område til en inngående debatt i partiet.

40 Men det melder sig også andre ting som spiller inn på den økonomiske og sosiale utvikling internasjonalt. Jeg peker på den veldige betydning for verdensøkonomien av koloniernes frigjøringskamp. Den vil utvilsomt få langtrekkende virkninger. Men å sammenfatte og uttrykke disse i programmessige ord er vanskelig. Vi ser også at det i Russland for tiden foregår
45 en større indre omveltning enn man har oplevd siden 1917. Man forsøker der idag å grunnlegge en kooperativ samlet stordrift av jordbruket. Om det vil lykkes eller ikke, kan intet menneske i Vest-Europa idag ha noen mening om, og sannsynligvis ikke russerne heller. Men det spørsmål vil komme til å være dypt avgjørende for den russiske revolusjons skjebne.

50 Vi kan også peke på slike ting som de erfaringer vi har gjort i vårt eget land de 3-4 siste år. Årsaken til at eksperimentet med arbeiderregjeringen blev så kortvarig, var, vet vi, den kapitalflukt som da fant sted. Men idag foregår den samme kapitalflukt, og sannsynligvis i enda større målestokk. Vi har sett hva den betyr,
55 og hvordan den har virket. Kapitalflukten er et av de ypperligste kampvåben kapitalistene noen gang har opfunnet. En slik ting skulde vi også ha formet inn i vårt prinsipielle program. Men vi vet også for lite om de fenomener til å kunne si noe bestemt om dem i klare, programmessige ord, uten en nærmere undersøkelse. Det er også andre problemer som reiser vanskeligheter. Men bare
60 det som her er pekt på, viser, mener jeg, at det å utarbeide et helt nytt program nu vilde være svært forhastet. Derfor har vi som av centralstyret blev satt til å stille med dette, gitt op den mer gjennomgripende programrevisjon denne gang; vi er blitt stående ved at det riktige vilde være å arbeide med det program vi har, idet vi har søkt å rette programmet på de steder hvor det nu er lite tydelig og
65 klart, og få linjene ordentlig frem på de springene punkter.

Foruten forslaget fra landsstyrets flertall foreligger Rjukan arbeiderpartis forslag. Om det kan vi vel si at det i selve kjernen - hvor det gjelder punktene 12 og 13 - går i samme retning som flertallets endringsforslag. Tankegangen er i alt vesentlig den samme. Bare på et punkt er Rjukanforslaget av en annen art, og jeg vil straks peke på det her. Det gjelder programmets punkt 1, hvor det sies at den kapitalistiske utvikling her hjemme nu er kommet «inn i sin siste og avsluttende fase». Her sier vi at det er noe som hverken folkene på Rjukan eller andre kan si noe sikkert om. Vi trodde under krigstiden og i etterkrigsårene at kapitalismen hadde nådd sin siste fase. Men vi er blitt skuffet i dette gang på gang. I virkeligheten er det jo også ganske likegyldig om den ting står i programmet eller ikke.

Når vi kommer til det som det står strid om, og som det virkelig gjelder, møter vi den første avgjørende forskjell i opfatningen ved punkt 10, hvor det tales om partiets hovedoppgave. Der står det nu at Det norske arbeiderpartis hovedoppgave er å «erobre hele det arbeidende folk og dermed folkeflertallet for sitt sosialistiske grunnsyn» osv.

Spørsmålet om erobringen av folkeflertallet er jo en meget vanskelig sak. Ingen av oss er i tvil om at det kan forståes på mange måter. Å komme frem til et flertall ved et valg er vel ikke så utenkelig. Men hvad hjelp er det i å erobre et flertall av valgstemmer? Det kan være en hjelp og bety noe kanskje for de som går omkring med religiøs-demokratiske forestillinger. Men det såkalte demokrati er ikke annet enn en gammel overtroisk frase fra det nittende århundre. Vi har en masse erfaringer fra andre land - og vi kan komme til å få den samme erfaring selv - for at de valgstemmer vi får på en eller annen situasjon, driver over til noen andre partier ved et annet valg.

Det som har verdi for et arbeiderparti, er å skape en fast, sammentømret og hel organisasjon, å skape en organisasjon av folk som hører hjemme i bevegelsen og som står der ganske uansett hvordan valgvinden blåser. Derfor foreslår vi at ordene om «folkeflertallet» går ut, slik at vi klart og bestemt peker på hvad partiets hovedoppgave er: organisasjonen av partiet med det mål for øie å erobre det arbeidende folk for vårt sosialistiske grunnsyn, forene og organisere hele landets arbeiderklasse, reise arbeidernes vilje til selvhevdelse, og dyktiggjøre hele klassen til å føre sin historiske kamp for økonomisk og sosial frigjørelse frem til full seier.

Forandringene i punkt 4 er vel noe vi alle er enige om. Den fastslår at rasjonaliseringsprosessen skrider frem i de økonomiske virksomheter, og at utbygningen av arbeiderklassen dermed stadig vokser.

110

I de følgende punkter - 11, 12 og 13 - foreligger det endringsforslag, som i likhet med forandringen i punkt 10 sikter på å gjøre programmet tydeligere og klarere.

115

I punkt 11 heter det nu: «Faren for voldsundertrykkelse stiger eftersom klassemotsetningene skjerpes, og arbeiderklassen må møte den ved å styrke sine organisasjoner, og ved å svekke og bryte ned borgerstatens hær.» Den formulering programmet her fikk i 1927, var skapt under forutsetning av at det ikke fantes fascistorganisasjoner - hvite garder - av noen betydning. Vi har her funnet det nødvendig å få en tydeligere og ettertrykkeligere uttalelse om dette, på grunnlag av det som siden er hendt, og det foreslås derfor at setningen skal lyde: «Faren for voldsundertrykkelse stiger efter som klassemotsetningene skjerpes, og arbeiderklassen må møte denne fare ved å styrke sine organisasjoner, sette dem i forsvarsberedskap, og aktivt bekjempe borgerstatens militarisme og de fascistiske hvitegarder som vil hindre arbeiderbevegelsens fremrykning.»

125

I punkt 12 heter det nu at man vet ikke hvilke former det sosiale oppgjør kan komme til å ta, men at partier erkjenner at det kan bli nødvendig å bruke «alle til rådighet stående midler» for å bryte motstanden og muliggjøre oppbyggingen av det nye samfund. Dette med «alle til rådighet stående midler» er en frase, som kan fortolkes. Vi må ikke bare tenke på å bruke de midler vi har, men også skaffe oss nye til å bryte motstanden.

130

135

Der har Rjukan arbeiderparti gått til å sette inn ordet «diktatur». Deri ligger også den eneste forskjell mellom Rjukanforslaget og hvad vi har sagt i vår innstilling. Ordet «diktatur» har, som vi vet, spilt en stor rolle i de første revolusjonsår. Vi så nødvendigheten av det som en overgangsform under de russiske arbeideres kamp for makten. Men hvordan ser den sak ut idag? Efter 12 1/2 års forløp sitter russerne med diktaturet fremdeles - og kan ikke slippe det. De holder en ulv i ørene. En annen tale er at vi ikke skal være redd for å gripe til diktaturet, om det er nødvendig. Men vi skal også se på hvor farlig det er, det vil si i det øieblikk vi vil forsøke på å komme inn i mer regulære former.

140

For bedre å tydeliggjøre programmet i punkt 12 har vi foreslått at det skal settes: «Partiet som bygger på marxismen og på de erfaringer som er vunnet gjennom

kamper i alle land, og som aktivt kjemper for den sosiale revolusjon, må derfor innstilles på, i den overgangsperiode den avgjørende maktkamp pågår, å bruke hele arbeiderklassens organiserte makt for å bryte ned borgerklassens motstand og muliggjøre opbygging av et sosialistisk samfund.»

150

Ordene her om å bruke hele arbeiderklassens organiserte makt må sees i forhold til det som sies i det foregående punkt, om å skaffe midler til å yde aktiv motstand.

- 155 Den siste forandring gjelder punkt 13. Her innledes programmet nu med noen ord om «folkefred» og «folkefrihet». Jeg undres på om noe menneske fra tidenes morgen har begrepet hvad det menes med de ord. Det er en frase av løs karakter, og som det ingen hjelp er i. Hvad ligger det i ordet folkefrihet? Er det kapitalistenes frihet til utbytning? Vi kjemper jo for å binde det økonomiske liv
- 160 på mange måter, for å bringe det inn i samfundsmessige former.

- Vi har foreslått en mer nøktern formulering her, idet vi sier: «Det norske arbeiderparti kjemper for å erobre statsmakten og utnytte denne i den undertrykte arbeiderklassens interesse, for derved å fremme sosialismens
- 165 gjennomførelse og skape gode og trygge vilkår for det arbeidende folk. Det kapitalistiske samfunds organer duer ikke til å løse disse opgaver,» osv. Det er her sagt, hvad vi mener, uten fraser. Og vårt program skal alltid være støpt over de hårde kjensgjerninger, som vi alltid har søkt å arbeide med.

- 170 Dette er de punkter det egentlig handler om denne gang. Det står for mig som en vesentlig forbedring av et rotet, uklart og overdrevent forsiktig program. Og det vil gjøre arbeidet innen partiet lettere å få dette presisert av landsmøtet. Det er ikke min mening at et aldri så tydelig program kan forhindre utglidninger. Men et tydelig og klart program er en god hjelp i å påtale utglidninger, hver
- 175 gang de forekommer, i stort eller smått - det er en god hjelp å ha et godt og klart program å peke på.

Kilde

Protokoll over forhandlingene på Det norske arbeiderpartiets 28. ordinære landsmøte. Oslo 1930, s.43-46.

180

Emner

Landsmøtetale

URI

185

190

195

200

205

210

215

220